

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi Respublika Xatirə Kitabı redaksiyası ilə "Bakı-xəbər" qəzetinin birgə layihəsi əsasında "Şəhidlər ölməz, Vətən bölünməz" seriyasından "İgid ömrü" adlı növbəti kitabı çapa hazırlayırıq. Kitab Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Füzuli Salah oğlu Rüstəmovun vətənpərvərlik nidalı həyat, döyüş, qəhrəmanlıq yollarından bəhs edir.

(Altıncı yazı)

(Əvvəli ötən saylarımızda)

- Düzdü. Sonra mənə soruşub. Allahverdinin oğlu Mehdi ona yalan satıb ki, guya mən ermənilərin vurub öldürdüyünü görüb, Mehdi də meyitimin üstündən keçib qaçıb gəlib. Ona görə Füzuli mənə meyitimin axtarışına qayıdıb bu dəfə (yenə də ağlayır). Bunu özümə bağışlaya bilmirəm. Biz bir-birimizə çox bağlı adam idik. Bütün uşaqlığımız, gəncliyimizin müəyyən bir hissəsi bir yerdə keçmişdi, çox istəyimiz vardı bir-birimizə, xüsusilə belə anlar insanı çox bağlayır bir-birinə, üstəgəl də Zamin kimi istiqanlı, vətənpərvər, igid bir oğul... Bir gün sonra isə... mən onu xəstəxanada ziyarət elədim. Artıq bədəni şişmişdi, dedilər boğazından güllə yarası alıb, danışa bilmir.

- Mehdi bu sözü niyə deyib?

- Nə bilim? Yalandanmı deyib, qəsdlə deyib, yoxsa yanlış? Özü bilər, allahı bilər?! Bilirsiniz niyə tərəddüd edirəm bu suala dəqiq cavab verməyə? Əslində həmin gün bir "qiyamət günü" yaşantısı var idi. Necə ki, deyirlər qiyamətin günü heç kim heç kimə kömək edə bilməyəcək, bax belə bir vəziyyətə baş verdi orda: ana balasını, ata qızını, qız atasını, oğulları var idi ki, anasını, bacısını qoydu qaçdı. Elə bil insanların gözü böyümüşdü. Bəlkə də qarışdırırdılar ölənləri bir-biriləri ilə. Bəlkə də tanıya bilmirdilər. Amma hansı səbəbdən baş verməsindən asılı olmayaraq, fakt faktlığında qalır, nəticədə biz Zamin kimi bir vətənpərvər, qoçaq oğulu itirmişik.

...Füzuli yenidən belə bir müdhiş mənzərənin içinə - dostunun meyitinin ardınca yola düşüb. Bu adam igid deyil, qəhrəman deyil, bəs nədir?!..və burada da erməni gülləsinə tuş gəlir. "O gəlməyə də bilərdi. Allahımıza and olsun, tam səmimi deyirəm, oranı keçib gələnlər arasında xeyli "bağ belə-bostan belə" deyənlər var, amma onların çoxu ana-bacısını atıb qaçdı". Füzulinin etdiyi bu hərəkətə hər oğulun, hər kişinin işi deyildi. Füzulini Füzuli eləyən elə bu əlamətləri idi. Görün bu adam Vətəninə, yurduna, dostuna nə qədər bağlı, nə qədər gərəklili bir oğul imiş! Heyf!

Amma Xocalıda tək Füzuli kimi oğulların qanı tökülmedi torpağa. Torpağa həmin gecə çox şeylər gömüldü: namus, qeyrət, ləyaqət. Bunlardan da betəri xəyanət idi... Nazimi - canlı şahidi dinlədikcə biz də şahid kəsilirik yazdıqlarımıza. Həmsöhbətimizə bir qədər köks ötürərək, yenidən həy-

ecanla davam edir. Əslində onun danışdıqlarını nə həyəcənsiz nəql etmək, nə də ki, həyəcənsiz dinləmək mümkündür:

- Adam tanıyıram, "Azərbaycan Bayrağı" ordeni alıb. Amma fakt budur ki, o adam öz atasının meyitinin ardınca getmədi. Ondan qəhrəman olar?!.. Üstəlik, haqqın olmaya-olmaya necə belə bir tələb qoya, istəyə bilərsən ki, sənə orden, medal, nə bilim nələr versinlər?! Bəs belələri düşünməzlər ki, Xocalıda bizim namus-qeyrətimiz tapdalandı, kişiliyə, namusa xas olan nə varsa əldən getdi, qürurumuz da, mənliliyimiz də getdi?! Bir sözlə ifadə eləmək çətindir bu yaşıntıları, amma yenə də bir sözlə deyim ki, həmin gecə nəyimiz varsa itirdik. Füzuli kimi, Əlif kimi təpədən-dırnağa qeyrətli oğlanlarımızı itirdik. Eybi yox, oğul şəhid olar. Qanı torpağına tökülər. Bəs heç olmasa biz onların qanını mükəmməl şəkildə alıb təskinlik tapa bilirikmi?! Əlbəttə ki, yox. Düşünürəm, ancaq torpaqlarımız azad olursa biz onların qanını alıb, bir qədər rahatlıq tapa bilirik. Siz bir tarixi təkrarına da fikir verin. Yaşlılar danışdırdılar ki, 1905, 1907, 1908-ci illərdə həmin o Kətik dağının ətəyində, bu dəfə də xocalıları qırdıqları Qaraqayada o zaman da ermənilər beşatılanlarla eynən camaatın qabağını kəsib, qadınları süngüyə keçirib, kürəklərinə qaynar samovarlar bağlayıb həmin Qarqar çayına tökübmüşlər. 70 il sonra bu hadisəni, bu vəhşiliyi - Xocalı soyqırımını daha dəhşətli formada elə həmin ərazidə törətdilər, təkrarladılar. Nə dəyişmişdi ki?! Birçə silahlərin növündən və müasirliyindən başqa. Ermənilər həyasızcasına deyirlər ki, guya əhaliyə Kətik tərəfdən dəhliz saxlayıblar çıxmağa. Yaxşı, bəs dəhliz vermişdinizsə, o ərazidə meyitləri yığan şahid kimi deyirəm ki, insanların başını niyə kəsmişdiniz, baş dərilərini niyə soymuşdunuz, gözlərini niyə çıxarmışdınız? Bu, dəhliz vermək yox, əslində dərs vermək idi azərbaycanlılara.

- Füzuli sizi axtarmağa gedərək yaranan Ağdam xəstəxanasına gətirilib, siz isə bu zaman öldürülmüş, təhqir edilmiş həmyerlilərinizin meyitlərini götürməyə getmişiniz...

- Yox, artıq razılışma olandan sonra mən dörd nəfərlə gəldim xocalıların əsas məhv edildiyi Qaraqaya deyilən əraziyə. Burada meyitləri, onların durumunu görəndə adam dəhşətə gəlirdi. Başları soyulmuş, gözləri çıxarılmış, daha nə bilim

İgid ömrü

Nazim: "Həmin Kətikdə 70 il öncə də qadınları süngüyə keçirib Qarqar çayına tökmüşdülər"

nələr... Biz burada Aqilin də artıq keçinmiş cəsədini, o cümlədən Əlif Hacıyevin də nəşini götürdük. Orda tanışdığım adamların tanınmaz burda salınmış meyitlərini görəndə hönkür-hönkür ağladım. Mən ilk dəfəydi gördüm ki, insanın başının

qarşısında, bu dəhşətin içərisində gözündən yaş çıxmayan sabiq döyüşçü indi bu sözləri mənə göz yaşları içərisində dilə gətirirdi. Burada cilovlaya bilmirdi daxilinə gələn, illərlə ürayində qubar bağlamış hissələrini. Onu yenidən nisbətən sakit

sonra batalyonu yenidən yaradıb komandir kimi döyüşlərə qatılmışdı (mən Nazimlə bu söhbəti apararkən Sərvər Rəcəbov hələ sağ idi. Ölümündən iki gün əvvəlsə Nazimlə birlikdə onunla görüşüb müsahibəsini yazdım. Növbəti yazılarda

Torpaq suyla qarışanda palçıq, qanla qarışanda VƏTƏN olur!

"Diriliş Ərtoğrul" serialından

dərisi nə qədər qalın olmuş. Bunları görmək, üstəlik maşına yığıb ermənilərin gözlərinin müşayiəti altında ərazidən çıxarmaq...deyilməsi, yazılması tamamilə mümkünsüz olan dəhşət idi. Qərribə burası idi ki, birdən elə bil mənə dəşləşmə gətirdi. Əvvəl meyitləri görəndə özümə baxırdım gözümə baxırdım, sonra qeyd etdiyim bu dəhşətlərin şahidi olduqca daha nə qədər ağlamaq istəsəm də ağlaya bilmədim. Artıq mənə belə bir təsəvvür formalaşdı ki, bəlkə elə insan bir-biri ilə belə rəftar eləməli?! Burada ermənilər mənə tanyıb guya qınaq eləmək istədilər ki, siz də Xocalı aeroportunda erməniləri belə incidirdiniz. Mən erməni dilini bilirdim. Cavab verdim ki, biz aeroportda qanunları qorumuşuq, amma qocaların, körpələrin başına belə müsibətlər gətirməmişik. Sizin etdiklərinizə heç bir bəşəri əndazəyə sığmayan tarixi cinayətdir.

366-cı alayın zabitlərinin 52-si erməni olub
O zaman ermənilərin

- Xocalılı, Füzulili günlərinə qayıtıram ki, bir qədər də özünü o çağlarda hiss edib sakitləşsin. O günlər, əlbəttə ki, xoş günlər olmasa da, hər halda mübarizə aparıldığı, bəzi məqamlarda bizimkilərin - torpağın halalca sahiblərinin ermənilərə dər verdiyi çağlar kimi yaddaşlara həkk olunub...

- Xocalıdakı döyüşləriniz və ya belə demək mümkünsə, lokal döyüşləriniz, partizanlıqlar mütəşəkkil qaydada həyata keçirilmirdi, pərakəndə idi...

- Əvvəlcə sizin dediyiniz kimi idi. Zamanla artıq Xocalı Özünmüdəfə batalyonu yaranmışdı. Postlarda növbəli şəkildə keşik çəkirdilər batalyonun əsgərləri. Bu batalyonun əsgərlərindən biri də Füzuli idi.

- Məshəti türkü, "Azərbaycan bayrağı" ordenli Sərvər Rəcəbov həmin batalyonun komandiri idi?

- Yox, Sərvər müəllim qərargah rəisi idi. Batalyonun komandiri o zaman Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Tofiq Hüseynov idi. Sərvər müəllim Xocalıdan

dən. Bu alayın 72 nəfərlik zabıt-gizir heyəti vardı. Onların 52-si ermənilər idi. Deməli, bu hərbi hissə erməniləşmiş bir hərbi hissə idi. 1990-cı ildə Bakının Biləcəri qəsəbəsində yerləşən, komendant saatına nəzarəti bilavasitə həyata keçirən Daxili Qoşun birləşməsi də Xankəndiyə dislokasiya olunmuşdu. Bu alayın 120-dən yuxarı zirehli texnikası var idi: BTR, BMP və s. Çox yerdə bunlar qeyd olunmur. Yalnız 366-cı alay qeyd olunur. Bu hərbi hissə 1991-ci ilin sentyabr ayında Xankəndini tərk edərkən onların silahları, texnikası hamısı erməniyə təhvil verildi. Görün bunlar nə boyda qüvvəyə malik idilər. Amma Xocalıda komendant saati bəhanəsi ilə ov tüfənglərimizi də yığıbmışdılar. Bəhanəsi isə Xocalıya hücum edib xeyli xəsərlər yetirən, ot tayalarımızı odlayan ermənilərin hərəkətlərinə qarşılıq verməyimiz olmuşdu. Xocalı əliyalın bir vəziyyətdə qalmışdı. Təbii ki, bizim təkbaşına erməniyə gücümüz çatmazdı. Amma biz nəyə ümidliydik?! Qoçların boğazına qırmızı lent bağlayıb Azərbaycan əsgərinin Əsgəranı alıb Xocalıya gələcəyi günü gözləyirdik ki, bu qurbanları onların ayaqlarının altında kəsək.

Biz qırmızı lentli qoçları qurban kəsmək istərkən...

- Bəs onlar niyə gəlmədi? Komanda gözləyirdilər?

- Komanda gözləyirdilər. Amma komanda da gəlmədi. Görünür, bunun arxasında çox ciddi bir xəyanət əməli gizlənb. Nəticədə görün nələr yaşandı...biz qurban kəsməyə hazırlaşarkən, əksinə bizim uşaqlarımız, igid oğlanlarımız ermənilərin ayağının altında qurbana çevrildi. Xocalının təhlükəsizliyi düşünüləli idi. Bizə kömək vermirdilər, heç olmasa silah göndərəydilər. Xankəndinin ətrafındakı azərbaycanlılar yaşayan kəndlərin bir-birinin ardınca yandırılıb-boşaldılması Xocalı faciəsini labüdləşdirirdi. Birçə qalırdı faciənin baş verəcəyi gün. Bax, bu günü biz dəqiq bilmirdik.

- Qadınları, uşaqları çıxarmaq olmazdı?

(ardı var)
Nəzirməmməd ZÖHRABLI
Jurnalist-publist